

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Магда А.В.

аспірант кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Щороку Євросоюз виробляє 40 тисяч кубометрів радіоактивних відходів, 80% яких є коротко існуючими та з низькою активністю. Правове регулювання поводження з радіоактивними відходами в Європейському Союзі здійснюється на так званому принципі трьох R: reduce (зменшення), recycling (переробка), recovery (утилізація). Такий підхід має за мету забезпечити права людини на сприятливе для життя та здоров'я навколишнє середовище.

Визначення «відходів» міститься в Рамковій директиві 75/442/ЄЕС про відходи. Це будь-яка речовина чи предмет, внесені до переліку категорій відходів Додатка I даної директиви, котрих позбавляється, планує чи повинен позбавитись їх власник (стаття 1а). До того ж, відповідно до цього документу «поводження з відходами» означає збирання, переміщення, утилізацію та видалення відходів, включаючи нагляд за цими операціями, та відновлення місць видалення відходів. В Додатку I до Директиви міститься розподіл відходів та небезпечні та безпечні, перелік таких відходів. За категоріями Додатка I було розроблено перелік відходів, що міститься у Додатку до Рішення Комісії 2000/532/ЄС (так званий Європейський каталог відходів). Визначення «радіоактивних відходів» міститься в Директиві 92/3/Євратом і означає будь-який матеріал, що містить радіонукліди або забруднений ними, і використання якого не передбачається. Таке визначення є близьким до визначення, що передбачене в Об'єднаній конвенції щодо поводження з відпрацьованим ядерним паливом та радіоактивними відходами 1997 року. Крім того, радіоактивні відходи належать до класу 7 небезпечних відходів згідно з Директивою 91/689/ЄС про небезпечні відходи. Відповідно до цього документу держави-члени забезпечують реєстрацію й ідентифікацію (встановлення виду/категорії відходів) на кожному місці видалення. Вони також забезпечують пакування та маркування таких відходів згідно з міжнародними стандартами. Діяльність із видалення, переробки, зберігання та переміщення небезпечних відходів здійснюється лише на підставі та згідно з дозволами, які видаються компетентними органами держав-членів.

Правове регулювання управління радіоактивними відходами базується на принципах права навколишнього середовища ЄС. Так, принцип «забруднювач

платить» використовується щодо оплати вартості операцій поводження з відходами. Принцип попередження має особливе значення та застосування у правовому регулюванні поводження з радіоактивними відходами. Відповідно до ст.3(1) Рамкової директиви про відходи, держави-члени повинні вживати належних заходів, аби заохочувати попередження вироблення відходів або зменшення об'ємів їх вироблення та небезпечності.

Важливим документом в регулюванні поводження з радіоактивними відходами є Директива 2206/117/Євратом від 20 листопада 2006 року про нагляд і контроль за перевезенням радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива. Цей документ скасовує та замінює Директиву 92/3/Євратом для забезпечення відповідності з іншими директивами Євратому, роз'яснення процедури, розширення сфери дії та включення відпрацьованого ядерного палива до об'єктів регулювання Директиви. Вона стосується впровадження системи контролю та попереднього дозволу для перевезення радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива. Директива запроваджує обов'язкову систему повідомлення. Сфера дії цього документу розповсюджується на перевезення радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива, що відправляється з, проходить через або направляється до держави-члена Європейського Союзу, кількість чи концентрація яких перевищує норми, визначені в ст.3 (2)(a) та (b) Директиви 96/29/Євратом. Директива 2006/117/Євратом не застосовується до:

- Перевезення речовин, які повертаються постачальнику чи виробнику;
- Перевезення радіоактивних речовин, які отримано в результаті переробки і призначено для іншого використання;
- Перевезення радіоактивних речовин природного походження.

Директива дозволяє державам-членам перевозити відпрацьоване ядерне паливо до іншої держави-члена для переробки, організувати повернення радіоактивних відходів після переробки, країни їх походження, повернення вантажів з радіоактивними відходами, що не задовольняють вимоги, передбачені в Директиві, державі походження.

Для перевезення радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива з держави-члена Євросоюзу потрібно подати заявку на розгляд до компетентного органу держави походження. Одна заявка може подаватися на перевезення декількох вантажів, якщо речовини мають подібні властивості і характеристики і за умови, що шляхи перевезення та компетентні органи є тими самими.

Якщо ж радіоактивні відходи імпортуються до Євросоюзу, вантажоодержувач повинен надати заявку компетентним органам держави призначення вантажу. Якщо вантаж призначений для відправлення з держави-члена до третьої держави, компетентні органи в державі походження, повинні повідомити відповідні уповноважені органи держави призначення вантажу. Перевезення не може бути здійснено до тих пір, поки компетентні органи країни призначення і країни транзиту не повідомлять уповноважені органи

держави походження про згоду на перевезення. Директива встановлює строк у два місяці після отримання заявки для повідомлення схвалення чи відмови. Відмова з боку держави-члена, що є державою призначення або транзиту, має бути обґрунтована відповідно до існуючих норм щодо перевезення та поводження з радіоактивними відходами чи відпрацьованим ядерним паливом.

Компетентні органи держави-члена, що є державою призначення або транзиту, можуть змінювати умови перевезення. Однак, для перевезення радіоактивних речовин в межах Співтовариства, не можна встановлювати умови, які є більш суворими, ніж ті, що встановлено національним законодавством держави-члена щодо перевезення радіоактивних речовин на її території.

Директива забороняє експорт радіоактивних відходів до країн Африки, Карибського чи Тихоокеанського океану (відповідно до Котонуської угоди), до територій, що знаходяться південніше 60° південної широти або третій країні, яка не має ресурсів для безпечного поводження з радіоактивними відходами.

Якщо умови перевезення не виконуються або перевезення не можливо здійснити, уповноважений орган може вирішити, що радіоактивні відходи потрібно повернути власнику, якщо немає безпечної альтернативи.

Заслужують уваги й Рекомендації 2008/956/Євратом від 4 грудня 2008 року щодо критерії для експорту радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива до третіх держав. Ці рекомендації стосуються радіологічного захисту працівників та населення, підготовки планів поводження у надзвичайних ситуаціях, безпеки поводження з відходами і заснування регулюючих органів, уповноважених видавати ліцензії і здійснювати інспектування.

Комісія також встановлює критерії, які держави-члени повинні брати до уваги, для визначення, чи виконано вимоги, включаючи членство в МАГАТЕ, підписання та ратифікація конвенцій, що стосуються радіоактивних відходів і відпрацьованого палива, а особливо Віденської Конвенції про цивільну відповідальність за ядерну шкоду, і виконання норм, передбачених у міжнародних документах, котрі присвячено безпеці транспортування небезпечних вантажів (Міжнародна конвенція про охорону людського життя на морі та Чиказькі конвенції).

Таким чином, правове регулювання поводження з радіоактивними відходами в Європейському Союзі здійснюється в рамках регулювання поводження з відходами, що є невід'ємною частиною правового регулювання навколишнього середовища, а також в рамках прийняття актів Євратома, котрі присвячені безпеці перевезення та поводження з радіоактивними відходами. Для першого рівня регулювання характерним є встановлення загальних принципів і норм поводження з радіоактивними відходами, які є одним з класів небезпечних відходів.